

сообществе граждане определяют (и осознают) свое отношение к проблеме, стремятся найти точки соприкосновения. Это позволяет утверждать, что делиберативная коммуникация по широте общественного значения выходит за рамки любой отдельной проблемы, являясь наиболее эффективным методом развития публичного дискурса и оптимизации медиасферы.

Литература

1. Декларация о свободе политической дискуссии в СМИ [Электронный ресурс] / Официальный сайт Совета Европы. – Режим доступа: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/russian/Dec\(2004\)PoliticalDebate_ru.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/russian/Dec(2004)PoliticalDebate_ru.pdf). – Дата доступа: 01.08.2012.
2. Россиян перестали интересовать политические дебаты [Электронный ресурс] / Infox.ru. Новости бизнеса и политики. – Режим доступа: http://www.infox.ru/authority/mans/2011/11/10/Rossiyan_pyerystali.phtml. – Дата доступа: 10.10.2012.
3. Dryzek, J. Discursive Democracy vs. Liberal Constitutionalism / Democratic Innovation: Deliberation, Representation and Association / ed. by Michael Saward. – London, New York: Routledge, 2000.

Інга Воюш

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ІВАН МУРАВЕЙКА. БЫЛЫ СТУДЭНТ КІЖА – ДЗЕЦЯМ

Напачатку 1930-х гг. асабліва востра паўстала праблема падрыхтоўкі кадраў для газет, і ў сувязі з гэтым у 1932 г. быў адкрыты Камуністычны інстытут журналістыкі імя С.М. Кірава. Перафразуючы вядомае выслоўе Сяргея Даўлатава, можна сказаць, што падобна да большасці журналістаў, ягоныя студэнты “марылі напісаць раман” – гэта значыць, адначасова з уласна публіцыстычнай вучыліся творчасці мастацкай. Доказам гэтага можа служыць тое, што ў сценах КІЖА атрымалі першыя навыкі работы са словам будучыя паэты і празаікі Аляксей Пысін, Барыс Мікуліч, Пятро Прыходзька, Пятро Дудо, Міхась Калачынскі, у іх ліку і тыя, хто пазней звяжа свой лёс не толькі з журналістыкай, але і з дзіцячай літаратурай, – Авяр’ян Дзеружынскі, Пятро Рунец, Павел Кавалёў і Іван Муравейка.

Звернемся да пісьменніцкай біяграфіі Івана Муравейкі, у якой пакінулі свой след амаль усе гістарычныя катаклізмы і грамадска-палітычныя эксперыменты савецкай сістэмы. Можна сказаць, што юначы лёс быў клапатлівы ў адносінах да паэта – напрыклад, у школе мову і літаратуру ў яго выкладаў празаік Мікола Лобан, а

пазней ягоны талент падтрымліваў Міхась Клімковіч. Ён паспяхова паўдзельнічаў у дзяткораўскім руху, паспеў павучыцца ў школе калгаснай моладзі. Магчыма, нейкім чынам на выбар творчага крэда паўплывала ўражанне ад прызу, які ён двойчы атрымліваў як адзін з лепшых маленькіх карэспандэнтаў, – бібліятэчкі дзіцячай літаратуры.

Маючы пятнаццаць год, Іван Муравейка надрукаваў свае першыя вершы ў газеце «Піянер Беларусі». Праўда, тыя публікацыі пакуль не адшуканы, а самай ранняй з выяўленых лічыцца верш «Дзяцінства» («Піянер Беларусі», 1937). З таго часу вершы і казкі, сатырычныя і гумарыстычныя публікацыі маладога аўтара сталі рэгулярна з'яўляцца на старонках перыёдыкі.

Іван Муравейка, паводле ўспамінаў, заўсёды хацеў мець дачыненне да друкаванага слова – быць пісьменнікам ці журналістам. У 1939 г. збылася мара выпускніка Любанскай школы: ён паступіў у згаданы ўжо КІЖ. Мэтай гэтай навучальнай установы была планавая падрыхтоўка прафесійных ідэалагічна падкаваных журналістаў. Будынак, дзе праходзілі заняткі першых выпускаў інстытута, захаваўся. Ён знаходзіцца ў дворыку БДУ, сёння там размяшчаецца рэктарат. Жыццё студэнтаў-журналістаў той пары было не багатае на грошы, але насычанае – яны выпускалі сваю газету, ладзілі імпрэзы, наведвалі заняткі аднаго са старэйшых выкладчыкаў Марка Зярніцкага. На жаль, Івану Муравейку не давялося скончыць першы курс: у 1939 г. ён быў прызваны ў Чырвоную армію.

Калі пачалася Вялікая Айчынная, малады журналіст трапіў на Заходні фронт, а пасля ранення быў накіраваны ў Новасібірскае ваенна-пяхотнае вучылішча. Лейтэнанта камандзіруюць на Паўднёва-Заходні фронт. Напрыканцы вайны яму давялося паралельна з армейскай службай папрацаваць па спецыяльнасці ў дывізіённай газеце «Наступленне», у армейскай «На заштиту Родіны». Вынікам актыўнай журналісцкай працы і роздуму аб ваенных гадах стаў зборнік «Прынёс з вайны», куды ўвайшлі франтавыя запісы, апаведы пра аднапалчан, вершы.

Вярнуўшыся на радзіму, Іван Муравейка пасяліўся на Любаншчыне, у бацькоў. Больш за дзесятак гадоў паэт аддаў Любанскай раёнцы «Кліч Радзімы», затым газеце «Будаўнік камунізму». Вялікую ролю ў развіцці самабытнага таленту Івана Муравейкі адыграла двухгадовая вучоба на Вышэйшых літаратурных курсах у Маскве, дзе гартаваліся многія нашы пісьменнікі.

Плёну працы паэта могуць пазаздросціць многія знакамітыя дзіцячыя аўтары. Яму належаць зборнікі «Песня над палямі»,

«Ручаінкi», «Вось якія мы», «Пра работу і ляноту», «Дружная сямейка», «Сняжынкi-смяшынкi», «Сем колераў вясёлкi», «Мы таксама падрасцём», «Дуб і дубок», «Няхай сонца не заходзіць», «Я прыдумаў казку», «Куды ні пойдзеш – цуды знойдзеш», «Вадзіца з крыніцы», а агульны тыраж кніжак для малых складае больш за тры мільёны экзэмпляраў. Многія вершы паэта праз іх выключную лексічную яснасць і выдатныя дыдактычныя вартасці запазычаны аўтарамі падручнікаў для пачатковай школы. Нездарма творы пісьменніка перакладзены на латышскую, рускую, туркменскую, украінскую мовы.

Як згадвае сам Іван Муравейка ў інтэрв'ю «СБ», творчасць для дзяцей ён абраў па такой прычыне: «...Пасля вайны, пасля столькіх смерцяў, крыві і гора захацелася светлага і радаснага. А што можа быць святлей і радасней за свет дзяцей маіх успамінаў? Вось і сачыняю дагэтуль» [2].

Бадай, самы плённы перыяд творчасці Івана Муравейкі прыпадае на пасляваенны час. Тэматыку і жанравае багацце яго паэзіі даследавалі спецыялісты ў галіне дзіцячай літаратуры Эсфір Гурэвіч, Артур Вольскі, Маргарыта Яфімава, Марыя Шаўлоўская, Алесь Марціновіч.

Лёгка заўважыць, што найбольш блізкая паэзія аўтара да сельскага дзіцяці. Тут і рэаліі вясковага жыцця – хата, гародчык, грыбны лес, смалісты гай, вясковая вуліца, возера, рэчка, сажалка, крынічка. Тут і агародныя расліны – буракі, морква, цыбуля. І дрэвы – бярозка, яблыня, вішня. І хатнія жывёлы, птушкі, насякомыя – пчолы, бычок, гусь, бусел. І з'явы прыроды – туман над рэчкаю, раса, вясёлка, дожджык над полем. Гэта «прыродазгоднасць» робіць незаменным муравейкаўскі мастацкі матэрыял для таго, каб знаёміць са светам прыроды гарадскіх дзяцей, якія, вырастаючы, як кажуць, на асфальце, не заўсёды маюць уяўленне пра прастыя і натуральныя рэчы.

Аналіз вобразнай палітры паэзіі і прозы апошніх гадоў (зб. «Куды ні пойдзеш – цуды знойдзеш» і «Вадзіца з крыніцы») паказвае, што галоўнымі персанажамі Муравейкавых твораў, як правіла, з'яўляюцца дзеці і іх сямейнікі. Каштоўны менавіта момант прысутнасці ва ўнутраным імператыве твораў пачаткаў сямейнага выхавання, якія на падсвядомым узроўні фарміруюць гендэрную ідэнтычнасць. Вакол малога заўжды родныя: мама, тата, брат, сястрычка, дзед, бабуля. У яго свядомасць закладваецца прыярытэт любові, цяпла, паразумення ў сямейных адносінах. Тата зазвычай працавіты, моцны, адказны, вясёлы. Маці – пяш-

чотная, ласкавая, нястрогая, мудрая. Такім чынам, дзіця бачыць узор поўнай гарманічнай сям'і.

Звернемся да некаторых мастацкіх вартасцяў паэзіі пісьменніка. Вершы паэта лёгка пазнаць сярод твораў іншых аўтараў. Паводле сэнсу і падачы яны часцей арыентаваны на дашкольніка, што не ўласціва для асноўнай масы беларускай дзіцячай паэзіі (яе аўдыторыя – дзеці, якія ўжо навучыліся чытаць). Вершы энергічныя па гучанні, добра запамінаюцца, маюць займальны сюжэт, уключаюць дыялогі:

За сталом, падчас абеду,

Ён задаў пытанне ўсім:

– Для чаго патрэбна есці,

Хоць не хочацца зусім?

Мама, тата ў адзін голас:

– Назаўжды запомні, сын:

Хочаш вырасці хутчэй –

Еш паболей і смачней.

Ды ў малога словы вострыя:

– А нашто ядуць дарослыя? («Нашто ядуць дарослыя?») [3, с. 71].

Іван Муравейка ажыўляе страфу праз чаргаванне паўнагучнай і небагатай рыфмы: непраглядная / пападаюць, паліто / аб стог, удалы / брала, каньках / ніяк. Часам ён набліжаецца да гукапісу (ж/ш):

Мама Мыш

Купіла кніжку

Для сваёй дачушкі

Мышкі...

Гэта не толькі нагадвае дзіцяці скарагаворку, але і прымушае правільна вымаўляць шыпячыя гукі. Для спецыяліста-лагапеда такі тэкст – проста знаходка. Іван Муравейка з поспехам выкарыстоўвае аманімію (амаформы), звяртаючы ўвагу маленькага слухача на цікавую моўную з'яву – падобнае гучанне розных па значэнні слоў:

Пластылін Мікола мне.

Ён мядзведзя злепіць мне.

...

У юшцы – плоткі, акуні.

Толькі лыжку акуні.

Як мы ўжо згадалі, радкі паэта добра запамінаюцца. Гэтакі не ў апошнюю чаргу спрыяюць і анафары:

Чакае скульптара валун.

Чакае добрых дроў калун.

...

Чакае міска чарпака.

Чакае лыжка едака. («Чаканне») [3, с. 8].

Асобнага грунтоўнага даследавання, на якое мы сёння не прэтэндуем, несумненна, патрабуе проза Івана Муравейкі. Ягонья апавяданні для малых павучальныя, але без навязлівага дыдактызму. Мініяцюры Івана Муравейкі – гэта запрашэнне да роздуму і разваг разам з дарослым, гэта фактычна гатовая педагагічная сітуацыя. У тэкстах пісьменніка не сустранеш прамых указанняў, як можна і нельга паступаць герою твора. Менавіта праз гэту вартасць апавяданні маюць вялікі выхаваўчы патэнцыял.

Для ілюстрацыі звернемся да апавядання «Адпомсціў» [4, с. 84]. Сцёпа пакрыўдзіў Гену – закінуў ягоную шапку на таполю. Гена разважае, як адпомсціць крыўдзіцелю. Прасочым, як рухаецца ягоная думка: «А можа, зрабіць так? Калі Сцёпа будзе купацца, схаваць яго вопратку? Няхай пашукае! Во смеху будзе. А як не знойдзе? Што тады? ... Ён толькі шапку, старэнькую шапку закінуў на дрэва, а я схаваю і трусікі, і штонікі, і сарочку... Не, трэба нешта іншае. Лепей ён Сцёпаву сабаку Бурана адлупіце дубчыкам. Калі быць шчырым, то Буран яшчэ зусім не сабака, а сабачаня. Але няхай паскуголіць за свайго гаспадара, нічога з ім не зробіцца. Не зробіцца... Толькі ў чым яно вінаватае?». [4, с. 84] Як бачым, асабліва ўдаюцца пісьменніку сюжэты пра амаль незаўважныя нюансы чалавечых зносін: адказнасць не толькі за ўчынкі, але і за ўласныя думкі, пра адказнасць перад самім сабою, пра безумоўнае прыняцце людзей вакол, пачуццё справядлівасці. Адметнай рысай прозы мастака становіцца своеасаблівае «дадумванне» – пошук адказу на аўтарскае пытанне. Яго можа справакаваць і накіраваць выхавацель, настаўнік, бацькі, якія чытаюць дзіцяці твор.

Пэўным чынам вылучаецца згаданы прازیчыны цыкл «Прынес з вайны», ролю апавядальніка ў якім аўтар перадаў свайму ўлюбёнаму і ў многім аўтабіяграфічнаму персанажу Пятру Перапечку. Той і ў новых зборніках працягвае радаваць чытачоў казкамі, успамінамі, вясёлаю «бывальшчынай», шчодро перасыпанымі народным гумарам, запамінальнымі фіналамі, яркімі вобразамі.

Такім чынам, ва ўмовах пэўнага дэфіцыту якаснай беларускамоўнай літаратуры для маленькіх творчасць Івана Муравейкі – гэта знаходка для тых, хто выходзіць дзетак на роднай мове. Ягонья вершы і апавяданні знаходзяць самы кароткі шлях да сэрца юнага чытача – праз пачуццё прыгожага, гарманічнага, справядлівага, светлага.

Можна сказаць, што калі Камуністычны інстытут журналістыкі і не даў аўтару пуцёўку ў вялікую літаратуру, то сам факт паступлення на журналіста даў штуршок развіццю ягонага таленту. І пазней, у пасляваеннае дзесяцігоддзе, ва ўмовах адсутнасці пісьменніцкіх курсаў на Беларусі, наступнік КІЖа – аддзяленне журналістыкі філфака БДУ – застаўся творчай пляцоўкай для падрыхтоўкі не толькі майстроў рэпартажа ды карэспандэнтаў, але і пісьменнікаў Вячаслава Адамчыка, Генадзя Бураўкіна, Анатоля Вярцінскага, у іх ліку, па традыцыі, і дзіцячых – Паўла Місько, Яраслава Пархуты, Паўла Ткачова.

Літаратура

1. Беларускія пісьменнікі: Біябібл. слоўнік: у 6 т. – Мн.: БелЭн, 1994. – Т. 4. Лазарук – Перкін. - С. 337-338.
2. Квітковіч, С. Открытая дверь // СБ. Беларусь сегодня. – 2001. – 18 окт.
3. Муравейка, І. Вадзіца з крыніцы/ І. Муравейка. – Мн.: Маст. літ., 2006.
4. Муравейка, І. Куды ні пойдзеш – цуды знойдзеш/ І. Муравейка. – Мн.: Юнацтва, 2001.

Віталій Герцев

Белорусский государственный университет

ПЕРВЫЕ ВЕЧЕРНИЕ ГАЗЕТЫ НА БЕЛОРУССКОЙ ЗЕМЛЕ

В истории отечественной журналистики бытует утверждение, ставшее почти аксиомой: первой белорусской «вечеркой» является «Вечерний Минск». Однако так ли это? Неужели издание такого вида появилось на нашей земле только в 1967 г.?

Обнаруженное в книге С.В. Говина «Гісторыя беларускай журналістыкі» упоминание о выпуске в годы первой мировой войны «Телеграмм «Минской вечерней газеты» утвердило автора в мысли, что наша вечерняя пресса имеет историю гораздо более длительную и разнообразную, нежели та, которая исчисляется с 1 ноября 1967 г. В книге «Беларуская журналістыка» О.Г. Слуки вскользь упоминается еще одно издание – «Бобруйская вечерняя газета «Голос народа», которая также выходила ранее принятой точки отсчета.

Гипотеза нашла подтверждение. Данные четырехтомной «Библиографии периодических изданий России 1901–1916» позволяют по-новому взглянуть на историю вечерней прессы нашей страны. «Вечерний Минск» действительно был, как пишет профессор О.Г. Слука в учебном пособии «Беларуская журналістыка» (Минск, 2011 г.), первым в республике опытом создания вечерней газеты.